

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ
У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**МАТЕРІАЛИ МІЖВУЗІВСЬКОЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
27 ТРАВНЯ 2020 РОКУ**

ХАРКІВ – 2020

УДК 37.013.42
ББК 74.60
А 43

За редакцією
доктора педагогічних наук, професора,
завідувача кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Васильєвої Марини Петрівни

Актуальні проблеми досліджень у галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи: матеріали міжвузівської дистанційної студентської науково-практичної конференції 27 травня 2020 року / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. 129 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 3 від 12.05. 2020 р.).

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2020.
© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2020.
© Васильєва М.П., 2020.

ЗМІСТ

НАУКОВІ СТАТТІ ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....7

Авдашкова А.І., Васильєва М.П. СУТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....7

Бувалкіна Ю.С. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ.....11

Буркова М.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТАРШОКЛАСНИКІВ-ВИХОВАНЦІВ ІНТЕРНАТНОГО ЗАКЛАДУ.....15

Вальваха-Дмитренко О.В. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ20

Візіренко О.В. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....24

Герасименко А.Ю. КОРЕКЦІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМКІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....27

Гольфельд Т.Г. ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ БАГАТОДІТНОЇ СІМ'Ї.....32

Коломієць Т.О., Шеплякова І.О. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....37

Куряча С.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....42

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТАРШОКЛАСНИКІВ-ВИХОВАНЦІВ ІНТЕРНАТНОГО ЗАКЛАДУ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М.П.Васильєва

Анотація. У статті доведено необхідність і актуальність здійснення підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу з урахуванням сучасних реформаційних процесів. Розроблено і запропоновано до впровадження змістове наповнення означеної діяльності, представлено комплекс заходів з вирішення проблеми підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу.

Ключові слова: *професійна підготовка, фахівці соціальної сфери, сімейні цінності, старшокласники, вихованці, інтернатний заклад.*

Burkova M.V. Theoretical Aspects of Training Future Specialists of Social Sphere for the Formation of Family Values in High School Students - Pupils of the Boarding School

Annotation. The article describes the necessity and urgency of preparation future specialists in the social sphere for the formation of family values in high school students - pupils of the boarding school, the essence and features of such activity are formulated. The article also offers a variety of activities that can be used to solve the problem of preparation future specialists in the social sphere for the formation of family values in high school students - pupils of the boarding school.

Keywords: *professional preparation, specialists in the social sphere, family values, in high school students - pupils of the boarding school, boarding school.*

Постановка проблеми. На законодавчому рівні українською державою визначено, що пріоритетним для дитини є виховання в сімейному оточенні. Однак, через складні соціально-економічні умови не кожна сім'я здатна здійснювати виховну функцію. У зв'язку з цим, з метою захисту прав та інтересів дітей, позбавлених можливості виховуватися в батьківській сім'ї, в державі створено і забезпечено діяльність альтернативних форм їх утримання, зокрема, інтернатні заклади. Як показують наукові дослідження і реальна практика, вихованці інтернатів відчують труднощі під час входження у відкрите суспільство: їм складно адаптуватися до нових умов життя, встановлювати міжособистісні контакти, самостійно приймати рішення. Що ж стосується створення власної сім'ї, то через відсутність позитивного досвіду проживання в сім'ї, або ж навпаки, засвоєння негативних установок у цьому

відношенні, вихованці виявляються неспроможними брати на себе роль «чоловіка-жінки», «батька-матері». Як наслідок, можемо спостерігати велику кількість розлучень, а також збільшення кількості в суспільстві матерів-одиначок та дітей, народжених поза шлюбом.

Згідно сайту Державної статистики, розірвання шлюбів, які проіснували 5-9 років, становить понад половину – 52%, нині ця тенденція продовжується [1].

Зазначимо, що держава глибоко стурбована положенням дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського виховання. Свідченням цього є розпочата у 2016 році реформа системи інституційного догляду та виховання дітей, яка має забезпечити догляд і виховання дитини в сімейному або наближеному до сімейного середовищі [2]. Однак, беручи до уваги довготривалість та складність реалізації означеного процесу, вважаємо за доцільне розробити програму підготовки фахівців соціальної сфери до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу з метою підвищення рівня якості їхньої майбутньої професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. На основі аналізу наукових праць з проблеми підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу було виявлено, що наукові засади організації діяльності інтернатних закладів були предметом досліджували А. Покась, Н. Султанова, Ж. Петрочко, Б. Кобзар; питання організації соціально-педагогічної діяльності в інтернатному закладі розкрито в дослідженнях Л. Канішевської, І. Манохіної, А. Полянничко, А. Наточія, Т. Лози; соціально-педагогічну діяльність з формування сімейних цінностей у дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в інтернатному закладі, досліджували Р. Калініна, А. Грітчина, В. Кравець, О. Кізь, Л. Повалій, Л. Єрємона; підготовкою фахівців соціальної сфери до професійної діяльності займалися І. Ларіонова, Л. Романовська, О. Дубасенюк. Спираючись на вищезазначене, можемо констатувати, що проблема підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу залишається малодослідженою, а тому потребує уточнення її змісту і розробки методичного комплексу, який би сприяв підвищенню якості підготовки фахівців соціальної сфери до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу.

Отже, **метою статті** є розкриття змісту і особливостей підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу.

Виклад основного матеріалу. Цінності, як продукти духовної і матеріальної діяльності людини, у певній мірі відображають звичаї і традиції окремого народу, вироблені ним багатовікові моральні устої, які можна вважати одним із головних механізмів передачі соціального та духовного досвіду молодому поколінню [3, с. 327]. Сімейні цінності у цьому контексті можна розглядати як визнану суспільством сукупність світоглядних уявлень і

моральних настанов про сім'ю, заснованих на традиційному розумінні інституту сім'ї, подружніх та батьківсько-дитячих взаємин у ній [4, с.5]. Не можна заперечувати тісного взаємозв'язку сімейних цінностей з моральними цінностями, адже, як зазначає О. Михайленко, «саме в родині кінцевою метою всіх процесів є виховання особистості, набуття індивідуального морального стержня, морально-етичне становлення особистості; сім'я формує духовну сферу людини, розвиває її чесноти, залучає до світу культури» [5, с.149].

Зважаючи ж на поле нашого дослідження та здійснений аналіз змісту поняття за основу було взято визначення С. Пшеславської, яка наголошує, що сімейні цінності – це інтегроване особистісне утворення, яке включає потребу у створенні сім'ї та щасливому сімейному житті, усвідомлення старшими школярами значимості сім'ї для особистого і соціального благополуччя, державного будівництва, позитивних переживань у ставленні до сім'ї, уміння, навички і звички побудови гармонійних сімейних стосунків, укріплення та розвитку сім'ї» [6, с.57]. Тобто це поняття охоплює головні складові, які передують благополучному сімейному життю у майбутньому, а саме: підтримання позитивного іміджу сім'ї, формування усвідомленої потреби старшокласників у створенні власної сім'ї в майбутньому, а також оволодіння комплексом необхідних знань, умінь та навичок, які допоможуть забезпечити стійкість і успішність співіснування членів сімейного середовища.

Можемо окреслити такі основні напрями, в межах яких варто розглядати зміст підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери з означеної проблематики: підготовка до роботи з колективом вихованців інтернатного закладу з метою створення довірливих умов співпраці; підготовка до роботи з педагогічним колективом інтернатного закладу задля досягнення спільності педагогічних впливів, обміну досвідом та створення сприятливої обстановки; підготовка до налагодження взаємодії з державними та іншими структурними підрозділами з питань їх участі у формуванні сімейних цінностей у вихованців-старшокласників інтернатного закладу.

Аналіз особливостей здійснення підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери [7; 8; 9] дозволив визначити у формуванні сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу такі складові: усвалення системи знань про формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців з урахуванням притаманних їм психолого-педагогічних якостей та специфічних умов утримання; оволодіння фаховими вміннями та навичками з формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатних закладів; сприяння становленню особистісних компетенцій фахівця соціальної сфери, що сприяли б формуванню сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатних закладів.

Задля виявлення шляхів здійснення підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу на базі ХНПУ імені Г.С. Сковороди було здійснено аналіз методичного забезпечення, що спрямовує перебіг навчально-виховного процесу, та з'ясовано, що спеціальної дисципліни, яка б

забезпечувала підготовку майбутніх фахівців соціальної сфери до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу, не передбачено навчальним планом, однак простежуються міждисциплінарні зв'язки з дисциплінами «Основи соціально-правового захисту неповнолітніх», «Соціальне забезпечення незахищених верств населення» та «Соціальна робота з дітьми-сиротами».

Серед організаційних форм навчальної роботи згідно робочих програм переважають такі як лекції, семінари, індивідуальні науково-дослідні завдання, практичні роботи. Розуміючи, що в ході становлення та розвитку тенденцій підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери нині в означеному напрямку відбувається переорієнтація на впровадження в навчальний процес саме інноваційних методів взаємодії, ми розробили комплекс засобів з підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу.

Під комплексом засобів з підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу розуміємо систему принципів, прийомів і способів організації діяльності, які сприяють оволодінню фахівцями соціальної сфери сукупністю знань, умінь, практичних навичок і особливостей формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу.

На основі здійсненого аналізу навчальних планів були розроблені власні пропозиції щодо змістового наповнення дисциплін з професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу: у напрямку теоретичної підготовки доповнення до лекційних і семінарських занять з питань особливостей становлення особистості майбутнього сім'янина в умовах інтернатного закладу, а також правові аспекти підготовки дітей-сиріт до сімейного життя та формування в них сімейних цінностей; передбачається проведення лекційних занять на тему «Роль особистісних компетенцій соціального педагога у діяльності з формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу», «Особливості статево-рольової ідентифікації старшокласників-вихованців інтернату», «Батьківство як сімейна цінність та особиста відповідальність»; практичні заняття на тему «Інтерактивні методи формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців сімейних цінностей», «Значення ціннісних установок партнерів в ході вирішення сімейних конфліктів», імітаційна гра «Консультативний пункт з питань сумісного життя молодого подружжя»; проведення опитування з метою виявлення рівня знань здобувачів освіти з питань формування сімейних цінностей на тему «Аналіз сімейного міфу» А. Нестерова, «Визначення особливостей розподілу ролей у сім'ї» (Ю. Альошина, Л. Гозман, К. Дубовська). Розроблений комплекс засобів з підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу потребує експериментальної перевірки з метою визначення рівня його ефективності та можливості подальшого його

використання під час підготовки фахівців соціальної сфери з означеної проблематики.

Висновки. У підсумку зазначимо, що формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу є нагальною проблемою українського суспільства. Тому досить важливо для ефективного функціонування дитини-сироти в майбутньому сформувати у неї сімейні цінності і позитивні установки на створення сім'ї в майбутньому, що, в свою чергу, допоможе уникнути усталеного розуміння, що сирітство породжує сирітство. Таким чином, вважаємо за доцільне доповнити підготовку майбутніх фахівців соціальної сфери комплексом засобів з формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу, щоб у майбутньому вони мали змогу якісно здійснювати означену діяльність і таким чином сприяти зміцненню інституту сім'ї і підтримці його поважного іміджу в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Ничипоренко С.В. Демографічний аспект сімейної політики в Україні. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/11701> (дата звернення: 29.04.2020).

2. Розпорядження «Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2016 роки та план заходів з реалізації її I етапу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-%D1%80#n23> (дата звернення : 29.04.2020).

3. Синявський В.В., Сергеєнкова О.П. Психологічний словник / за ред. Н. А. Побірченко. К, 2007. 336 с.

4. Гончар Л. В., Мачуська І.М., Павицька К.М., Хижняк А.В. Формування сімейних цінностей в учнів загальноосвітніх навчальних закладів: посібник / за заг. ред. Л. В. Гончар. Харків, 2016. 176 с.

5. Михайленко О. В. Відродження сімейних цінностей як важливий напрям державної сімейної політики України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. II. С. 147–156. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2014_2_18.pdf (дата звернення: 29.04.2020).

6. Пшеславська С.О. Формування сімейних цінностей учнів 10-11 класів засобами української літератури: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2019. 20 с.

7. Васильєва М.П. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи з сім'єю учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади*: матер. всеукр. наук.-практ. конференція, Харків, 11 листопада 2015 р. С.162-164.

8. Романова І.А. Підготовка соціальних працівників до використання ігротерапії в професійній діяльності. *Інновації в підготовці та професійній діяльності фахівців соціальної галузі*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків, 24 листопада 2017 р. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 108 с. С. 11-12.